

Šiame numery:

Vagys, nuo kurių sunku apsisaugoti.

Lietuvos knygų sakalas Antanas Kniūkšta (1892.VIII.15 — 1983.V.18).

Dievas nėra šališkas žmonėms (Gal. 2,5) — II. Bažnyčioje.

Vytauto Pluko eilėraščiai.

Lituanistinis savaitgalis Toronte.

Pas dailininką V. Petravičių.

Daivos Mongirdaitės koncertas.

Nuomonės ir pastabos.

Nauji Lituanistikos Instituto nariai.

Kertinė Parasė

Vagys, nuo kurių sunku apsisaugoti

Nuolatinių karų, teroro ir kitų kruvinių nusikaltimų fone verkšlenti dėl paprastų vagysčių lyg ir nedera. Apvogtas bent gali pasiguosti: apvalė kambarius, bet išlikau gyvas, dabar būsiu atsargesnis. Į voką daugiau nedėsiu banknotų, tik čekį.

Apsisaugojimo tikslu žmogus apkala langus geležiniais virbalais. Įtaiso automatiškai užsidegančias šviesas, sustiprina užraktus, įveda perspėjimo signalus. Bendradarbiauja su kaimynais. Blogiausi atveju nusiperka revolverį.

Mieste, kuriame gyvena jau šešeri metai, langų su grotais padaugėjo. Bet ir vagysčių skaičius sumažėjo. Matyt, programa burtis į kaimynijos draugijas kovai su nusikaltimais šiek tiek padeda.

Bet kaip apsisaugoti nuo tarybinio pašto vagių? Dingsta laiški, siuntinėliai, nekalčiausios knygos. Jei dingsta, logiškai samprotaujant, tie dalykai yra pavogiami. Įtarimas krinta tarybinės muitinės cenzoriams, tikrintojams.

Daznas išeivis iš savo patirties gali pateikti daug pavyzdžių, kai siuntos nepasiekė adresato gimtinėje. Čia neturiu minty politinių kalinių ar jų šeimų. Jiems sovietai, kaip žinoma, yra atėmę minimaliausias žmogiskas teises. Tad pašto gavimas jiems priklauso nuo kalintojų ar persekiotojų malonės. Kalbu apie eilinius Lietuvos gyventojus. Paminėsiu tik pastarųjų metų pavyzdžius iš savo patyrimo.

Štai moteris prašo žirklių nagams kirpti: pametė ir nesuranda nei Kauno, nei Vilniaus parduotuvėse! Nedelsdamas nuperku ir išsiunčiu oro pašto bandoma. Ar gavo? Ne, negavo. Tada vėl nuperku ir vėl siunčiu jau registruota bandoma. Šį kartą gavo. Reiškia, pirmasis žirklytas pavogė tarybinės muitinės valdininkas.

Tas pats atsitinka su

mergaitės gimimo dienei siunčiamu rankinuku, vėliau vaikui siunčiamu plunksena — laikrodžiu, spalvota knyga apie arklius ir t.t.

Tarybinų muitininkų — vagysčių pirštai itin pailgėja, kai iš Amerikos ateina knygos apie meną. Metų pradžioje, norėdamas pradiuoti dailę dievinančią giminaitę, jos gimtadieniui išsiunčiau didoką pasaulinio meno tomą. Viduje jokios politikos, tik žymiųjų dailininkų kūrinių iliustracijos. Ar gavo? Ne, negavo. Kad juos perkūnė! Per žioplumą užmiršau užregistruoti. Aišku, tai buvo gaudus kasnis svetimo turto grobstytojams sovietijoje. Meno knyga juk yra deficitinė.

Kol kas tenykštės padėties nepakeisime: Lietuva yra paversta. Sovietų sistemoje vagiliavimas yra tapęs savotiška gyvenimo būtinybe. Tai jau ne naujiena. Muitinės „cinovnikai“ juk irgi trokšta pasidžiaugti bent dalimi to pertekliaus, kuris banderolėse ateina iš kapitalistinių Vakarų. Todėl, progai pasitaikius, dovanos yra „konfiskuojamos“ (nukniaukiamos). Grobiu dalinamasi su viršininkais. Dargi gaunamas medalis už „pasienietišką budrumą“.

O sąžinė? Čia jau reikia pasitelkti didžiosios šalies didįjį moralistą E. Mieželaitį. Šis Lenino premijos čempionas ne syki, palandžiojęs pasaulyje, eilėraščiuose smerkė Vakarų nuodėmes. Paryžiuje, būtent, prikibo prie Montmarto tavernos „C'est très bien“, lankytojams rodančios nuogus malonumus. Malonumai savo keliu, bet vienas Mieželaitio „C'est très bien“ posmas labai jau taikliai nusako tarybinės muitinės vagių dvasinę būseną:

Čia miega sąžinė kamputy — tarsi senatvės išmesta nereikalinga prostitutė ar vakarykštė moneta.

Pr. V. Laisvės alėja Kaune.

Lietuvos knygų sakalas Antanas Kniūkšta

1892.VIII.15—1983.V.18

A. VAIČIULAITIS

Anomis dienomis, prieš penkiasdešimt metų, mūsų poetas, beletristas ar dramų kūrėjas, žygiuodamas iš ryto tarp liepų Laisvės Alėja galėjo regėti tokį smagų vaizdą: dunda gatvė pilnas keleivių autobusas, o paskui, uodegą pūsi, eina vilkinis šuva. Plunksnos vyrams ir moterims buvo tai ženklas, kad iš Maironio namų prie Rotušės aikštės, kur jis gyveno, į savo raštinę važiuoja šauniausias ir apsučiausias to meto knygų leidėjas žemaitis nuo Salantų Antanas Kniūkšta.

Nesunku buvo jį įsivaizduoti sauskimšame autobuse: aukšto ūgio, stambokas mėlynakis, gerokai pliktelėjęs, su apzultu portfelio rankoje, pilnu rankraščių ar knygų.

„Sakalo“ pradžia

Apie tą laiką jis buvo verčiausias ir uoliausias leidėjas Lietuvoje. O pradėjo su keliais bendradarbiais labai kukliai 1924 metais. Žmonės pasakojo, kad „Sakalas“ atsirado tame pat Maironio namų kambaryje, kur buvo Kniūkšta. Įdomu, kad po tuo pačiu stogu su Maironiū gyveno šis su manęs leidėjas, o Pavasario balsų poetas anuo metu savo knygas spausdino patsai. „Raidės“ spaustuvėje dar ir man teko matyti atneštus didžiojo poeto lyrikos rankraščius ant raidžių dėžės — tokia maironiška, kairėn atlašia rašysena.

Iš pradžių tarp „Sakalo“ dalininkų buvo Simas Zareckas, ilgametis Ateities ir Židinio administratorius. Bene jis bus mane užvedęs ant Kniūkštos, kai dairiausi leidejo Milišiaus Poemoms ir savo Vakarui sargo namelį. „Sakala“ tada jis tvarkė be kitų taltos. Jo raštinę susiradau Kalnų gatvėje, — ten, kur

į ją atsiremia Mickevičiaus gatvė. Iš pirmo atsilankymo išliko giedras ir sykiu liūdnas įspūdis. Atėjęs pas Kniūkštą, ten pamaciau ir vieną ramaus, malonaus veido senyvą vyriškį, vilkintį mėlyną eilutę. Buvo tai Tilžės spaustuvininkas, leidėjas, redaktorius ir Mažosios Lietuvos veikėjas E. Jagomastas. Užėję naciai jį su šeima 1941 metais sušaudė Vilniuje. Tai šis šviesus lietuvis Tilžėje 1931 metais atmušė pirmą mano paruoštą knygą — Milišiaus Poemas.

Kada iš kuklios pradžios „Sakalas“ ėmė stiebtis ir veržtis pro kitas leidyklas, gal reikėtų pagalvoti apie 1927 metus. Izidoriaus Kisino Kataloge pažymėta, kad „Sakalas“ tada išspausdino epochini, didelio prestižo poezijos rinkinį — Putino Tarp dviejų aušrų. Žodžiu, Antanas Kniūkšta turėjo garsaus vardo autorių.

Leidyklos

Anais laikais stambios leidyklos buvo Spaudos Fondas, „Dirva“ ir Šv. Kazimiero draugija, o kiek anksčiau — „Švyturys“. Be to, daug knygų paskelbė universitetas, kai kurios ministerijos ir žinybos. Kaip įdomybę reikėtų priminti, kad geroką glėbį lietuviškų knygų išleido žydas Ptasėkas, keletą ir hebrajiškai. Net ir mano knygyninkas Vilniaviskyje Pustopedskis išspausdino apie dvidešimt lietuviškų veikalėlių. Tai tas pats žmogus, kuris iš Reclamo bibliotekos man užsakydavo Spaudos Fondą, pažiūrėdavo ir kitų vokiečių tomelius. Pustopedskio lange vieną rudens dieną išvydau lig šiol mano širdžiai mieliausią knygą: Jeronimo Ralio versta Odiseją. Troškimas buvo per didelis: grįžau į rinką pas tėvelį, pardavusį žąsis, papra-

Antanas Kniūkšta, „Sakalo“ knygų leidyklos įsteigėjas ir direktorius 1932 metais.

čiau pinigų ir nusipirkau Homero poemą. O per karą šį kultūringą žydą naciai sunaikino. Nežinia kuriais keliais New Yorke atsirado jo žydiškas ar hebrajiškas Vilniaviskio istorijos rankraštis. Taip pasakojė šio knygyninko brolio duktė, patekusi Kanadon.

„Sakalo“ pastogė

Atsidūrę Kaune, mes, jaunikliai plunksnagraužiai, kaip kiti mus pravardžiudavo, pagarbiai praedavom pro Spaudos Fondą, pažiūrėdavom ir Šv. Kazimiero draugijos languose išstatytus veikalus, žinojom „Dirvą“, bet žengti vidun, tartis su Balu Žygelium, Adomu Jakštu ar Antanu Dundzila pritrūkdavom narsumo. Iš „Sakalo“ į mus dvelkė nauja, gaivi ir jau-

ki dvasia: Antano Kniūkštos nebijojom. Rašytojai, bent atžalynas, pas jį jautėmės, kaip pas suprantantį draugą, glėbė, pajėgų ramstį, na, ir bankininką. Didelių derybų ar aimanavimų nereikėjo, jeigu tau pristigo šimtinės ar daugiau. Net ir kada jam būdavo striukiau su litu, Antanas Kniūkšta, ar Sakalas, kaip jį vadindavom, atvoždavo storą sąskaitybės knygą ir tuo pat metu, negaišiodamas, traukdavo iš savo kišenės tau pinigą. Niekad nemačiau jo supykusio ar net susiraukusio. Neuždūko ar manęs, net ir tada, kai syki vienoj recenzijoj pabrėžiau, kad ana jo išleista knyga neverta nė to popierio, ant kurio išspausdinta. „Na, ir parašei“, sumurmėjo, kiek gailestingai

šypsodamasis. Tuo ir baigėsi ši istorija.

Nors „Sakalo“ pastogėje jautėmės smagiai, bet ne visi buvom toki drąsūs. Atsimenu, kai Jonas Aistis, tada Kossu-Aleksandravičius, jau išgarsėjęs lyrikas, paruošė spaudai savo antrą rinkinį Imago mortis, pats vienas nesiryžo žygiuoti į Kalnų gatvę. Prisi-prašė, kad nuvesčiau ir užtarčiau. Vieną gražią dieną nudūlinom abu pas Kniūkštą, kuris be ilgų šnekų suprato reikalą, ir visi išsiskyrėm laimingi.

„Sakalo“ autoriai ir knygos

Jonas Aistis buvo ne pirmas ir ne paskutinis poetas, beldęs į „Sakalo“ duris. Jų buvo ištisas būrys, pati stipriausia anų laikų lyrikos generacija. Štai iš Kisino Katalogo sakaliniai mūsų poetai: St. Anglickis, K. Boruta, Bern. Brazdžionis, Pr. Genys, Sijos Gira, K. Grigaitytė, K. Inčiūra, A. Miškinis, Salomėja Nėris, H. Radauskas, B. Rutkauskas, St. Santvaras, G. Tulauskaitė... Žodžiu, visas Lietuvos Parnaso atžalynas. Iš vyresnių, be jau minėto Putino, turime Adomo Lasto ir Fausto Kiršos poeziją.

Toks pat buvo ir jaunosios beletristikos antplūdis pas „Sakalą“. Štai jo autoriai: St. Būdas, P. Cvirka, L. Dovydenas, J. Grušas, J. Jankus, L. Janušytė, St. Ivošiška, V. Katilius, Jonas Marcinkevičius, P. Neveravičius, P. Orintaitė, A. Venclova... O iš vyresnių: Lazdynų Palėda, Putinas, Ignas Seinius, Juozas Švaistas, Vaidilutė, Antanas Vienuolis.

Iš prozos didžiausias laimikis turbūt buvo Putino Altorių šešėly. Pusė Kauno tada kalbėjo, kad jis rašo tokį didelį kūrinių, gal net pusiau autobiografinį. Taigi iš anksto smalsumas buvo nepaprastas. Reikia manyti, kad ir kiti leidejai svajojo nutiupti šį tritonių ir savo rankas. Greičiausiai Antanas Kniūkšta bus čia parodęs nemažą savo apeukumą ir diplomatiją.

Dramų „Sakalas“ išleido ne daug. Tarp stambesnių jo autorių buvo Balys Sruoga, Vincas Krėvė, Mykolas Vaitkus ir Antanas Vienuolis.

Vertimų bare bene verčiausias buvo Spaudos Fondas, gyvai darbavosi „Dirva“, bet neužsileido ir „Sakalas“ su tokiais veikalais kaip Pearl Buck Geroji žemė, V. Hugo Vargdieniai, Vl. Reymonto Kaimiečiai ar Remarque'o Vakarų fronte nieko naujo. Nevengė ir lengvesnių pasiskaitymų, tokių kaip Tarzanas, Karl May'o ir Mayne Reid nuotykių knygos. Savo populiarumu kone visus temdė Helenos Mnisek Raupsuotoji. Kas nežino ar jau primiršo, galima priminti, kad tai toks meilės romanas, kurį skaitydamas, anksčiau ar vėliau, tamsta turi verkti. Kažkas anuo metu išsitarė, kad su šia knyga rankose ašaras liejo visa Lietuva. Pats tiek teži-nau, kad mūsų žaliajam kaimie mergaitės pasigaikščiūdamos raudavo, pasidėjusios ant kelių Raupsuotoją. Aš šį veikalą skačiau irgi sodžiu. Kai jau atsivariau ligi smarkiausių (Nukelta į 3 psl.)

Dievas nėra šališkas žmonėms (Gal. 2,5)

AUGUSTINAS RUBIKAS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

II. BAŽNYČIOJE

Jis apsirėškia visiems

Būtų didelė klaida manyti, kad Dievas, kalbėjęs su visais žmonėmis praeityje, savo Sūnais įsteigtoje Bažnyčioje apsiribotų tik kai kuriais. Štai prieš du tūkstantčius metų atsiradęs Naujasis Testamentas yra kilęs panašiai kaip Senasis. Evangelijoje atsispindi ne vieno kurio evangelistų, o besikuriančios Bažnyčios tikėjimas. Apie tai yra rašęs Antanas Rubys: „Medžiaga apie Jėzų posakius ir darbus, prieš patekdamą į rašytus rinkinius, buvo perduodama žodžiu. Pats medžiagos perdavimas žodžiu alusioja tikėjimu“ (21). „Daugelis jau yra mėginę išdėstyti raštu pasakojimą apie mūsų buvusius įvykius“, — prisipažįsta ir evangelistas Lukas (1,1).

Bažnyčią II Vatikano susirinkimas taip aiškina: „Nors Bažnyčioje ir ne visi eina tuo pačiu keliu, visi yra pašaukti siekti šventumo ir gavę lygiai tą patį tikėjimą“ (m.p.) iš teisingojo Dievo. Nors kai kurie Kristaus valia yra paskirti būti kitiems mokytojais, paslapčių perdavėjais ir ganytojais, visi yra lygūs kilnumu ir kiekvienam tikintiniam bendra veikla Kristaus kūni plėtoti. Skirtumą, kurį Viešpatys padarė tarp pašvęstųjų tarnų ir likusių Dievo tautos, lydi jungtis, nes ganytojai ir kiti tikintieji yra susieti abipus priklausomybe. Bažnyčios ganytojai, sekdami Viešpaties pavyzdžiu, tegu tarnauja savo tarpe ir kitiems tikintiesiems; o tikintieji uoliai teatina ir pagalba ganytojams ir mokytojams. Tuo įvairumu visi liudija įstabiai Kristaus kūno vienybę; pats malonės, tarnybos ir veiklos skirtingumas jungia Dievo vaikus į vieną, nes visa tai daro viena ir ta pati Dvasia“ (Bažnyčia, 32).

Taigi, ganytojinės bei mokytojinės pareigos Bažnyčioje dar nereiškia, kad Dievas teiktų vien tas pareigas einančius asmenyse. Antraip nebūtų galima sakyti, kad visi yra lygūs veikla Kristaus kūni plėtoti. Veiklai reikia Dievo malonės. Tad visiems ji ir yra teikiama. Šv. Dvasia nėra šališka.

Pirmieji krikščionys šia tiesa buvo sunkte persikinkę. Ją skelbė apaštalas Petras jau pirmąją Sekminių dieną savo pamoksle, patvirtindamas pranašą Joelio žodžius: „Paskutinėmis dienomis, — sako Dievas, — aš kiekvienam kūni išlišiu savo Dvasios. Tuomet jūs sūnūs ir jūsų dukterys pranašaus, jūs jaunuoliai matys regėjimus, o jūs seniai sapnuos sapnus. Taipogi ir savo tarnams bei tarnaitėms toms dienomis aš išlišiu savo Dvasios, ir jie pranašaus“ (Apd 2, 17-18).

Ta patį tiesą skelbė ir apaštalas Paulius: „Antai, viename Dvasia suteikia išminties žodį, kitam ta pati Dvasia — pažinimą, kitam — tikėjimą toje pačioje Dvasioje, kitam — stebuklingus darbus, kitam — pranašavimą, kitam — dvasių atpažinimą, kitam — įvairių kalbų dovana, kitam — kalbų aiškinimą. Ir visa tai veikia ta pati Dvasia, kuri dalija kiekvienam atskirai, kaip jai patinka“ (1 Kor 12, 8-11). Todėl norint atspėti Šv. Dvasios veikimą Bažnyčioje, reikia atsižvelgti tikintųjų visuomenę. Taip ir darė Bažnyčios vadovybė Jeruzalėje, sprendžiant klausimą, ar reikia krikščionims laikytis ritualinio Mozės įstatymo?

„Mes bendrai susirinkę“ (Apd 15)

Antiochijoje tuo klausimu buvo kilę nesutarimų ir didelių ginčų. Antiochiečiai tačiau to klausimo nespėdė vieni. Jie sūnė delegaciją Jeruzalėn, kur buvo Bažnyčios vadovybė. O čia antiochiečiai priėmė apaštala, bendruomenės vyresnįjį ir patį bendruomenę, to įsitraukdama į klausimo sprendimą. Antiochiečių delegacijos bažnytinė vadovybė Jeruzalėje neizoliavo nuo tikintųjų bendruomenės slaptais posėdžiais. Taip pasakoją Apaštalo darbu knyga.

Remdamiesi Šv. Rašto tiesa, kad Šv. Dvasia gali veikti visuose, pirmieji krikščionys galutinai sprendimą, kaip iš Šv. Rašto matyti, padarė visi kartu: „kartu su visa Bažnyčia... mes bendrai susirinkę, nusprendėme“ (Apd 15, 22-23). Be to, nusprendė pirmieji krikščionys laikė ne savo nusprendžiu, o Šv. Dvasios, kalbančios per tikintųjų visumą: mes nusprendėme tai, „kas Šventajai Dvasiai ir mums pasirodė teisinga“ (15, 28). Kaip matyti, pirmieji krikščionys dėjo lygybės ženklą tarp Šv. Dvasios ir bažnytinio „mes“ antgamtinės tiesos radimo prasme.

II Vatikano susirinkimas sako, kad visi tikintieji yra gavę lygiai tą patį tikėjimą iš teisingojo Dievo“ (B. 32), kad vyriausiasis ir amžinasis kunigas, Jėzus Kristus, tikintuosius „gaivina savo dvasia“ (B. 34) ir kad juos „apdovanoja tikėjimo nuovoka“ (B. 12). Iš šių antgamtinių prielaidų susirinkimo tėvai yra padarę štai kokią mūsų meto Bažnyčioje neįprastą, šviesią: „visuma tikintųjų, šventojo pateptųjų, negali tikėdama klysti, kai nuo visų iki paskutinio pasauliečio visuotiniai sutinka tikėjimo ir doros dalykuose“ (B. 12).

Čia matyti, kad neklaidingas Bažnyčios tikėjimas yra ne kelių asmenų joje ir ne kokios jos dalies, o Bažnyčios kaip tokios tikėjimas. Žodžiai „iki paskutinio pasauliečio“ rodo, kad neklaidingumo mastu Bažnyčioje yra tikintųjų visuma. II Vatikano susirinkimas, kalbėdamas apie visuotinę tikintųjų sutikimą tikėjimo ir doros dalykuose, vartoja lotynų kalbos žodžius: „consensus praebent“. Tai reiškia ne kokią pasyvų pasidavimą kito nuomonei, o sąmoningą pritarimą, — taip kad gali pasakyti: tai yra ir mano tikėjimas. Jeigu tad bažnytiniai autoritetai ką nors pristato kaip bažnytinio tikėjimo tiesą, tai tuo jie skelbia tai, ką Bažnyčia tiki, ką tikintieji savo tikėjimu jau yra priėmę. O šitaip Bažnyčios neklaidingume, sako įžymus teologas J. Ratzinger, — šitaip Bažnyčios neklaidingume dalyvauja ir pasauliečiai (23).

O kaip su moterimis?

Dievas nėra nei moteris, nei vyras. Jeigu Kristus liepia Dievą vadinti Tėvu, tai ne dėl Dievo vyriškumo (lytiškumo), o dėl jo autoriteto. Pradžios knygoje yra pasakyta, kad „Dievas sutvėrė žmogų pagal savo paveikslą... sutvėrė juodu, vyriškį ir moteriškį“ (1, 27). Tai nereiškia, kad žmogaus dvilypis būtybė Dievo paveikslu. Tai reiškia, kad ir moteris, lygiai taip kaip ir vyras, yra Dievo paveikslu. Tuo atžvilgiu nėra jokio skirtumo. Apaštalas Paulius sako, kad Kristuje „nebėra nei vyro nei moters. Visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje“ (Gal 3, 28).

Apastalo Petro pamoksle Sekminių dieną cituotas pranašas Joelis buvo skelbęs, kad Viešpatys išliš savo dvasią ant kiekvieno kūno, kad ir dukterys pranašaus tos dvasios deka: „jūs sūnūs ir jūsų dukterys pranašaus... ant savo tarnų ir tarnaičių aš išlišiu anose dienose savo dvasią“ (Joel 2, 28-29). Tai reiškė, kad Dvasia bus išlieta ant visos Dievo tautos.

Kristus irgi kreipė ne tik į pasiturinčius, bet ir į beturčius; ne tik į šviesuosius, bet ir į bemokslus; ne tik į sostinės (Jeruzalės) gyventojus, bet ir į provincijos (Galilėjos); ne tik į sveikuosius, bet ir į ligonius; ne tik į teisiuosius, bet ir į nusidėjėlius; ne tik į vyrus, bet ir į moteris. Dar daugiau: jis labai aiškiai atsisotų vargšų, alkančių, ligonių, nusidėjėlių, mautininkų, prostitučių, samariečių, vaikų, moterų pusėn. Jis atsisotų pusėn tų, kurios ano meto visuomenė, arba vyraujanti jos klasė, laikė menkaverčiais, dėmesio nevertais, atsisakydama jų bendrystės. Jeigu Viešpatys liepė leisti prie jo vaikus ir kartu prabėžė, kad kaip tik tokių yra Dievo karalystė (Mk 10, 14), tai tuo jis norėjo pasakyti, kad Dievo karalystė reiškia dovana, — o kaip dovana, ji yra skirta visiems, niekieno nediskvalifikuojant.

Visas naujasis Izraelis turėjo tapti pranašais. Šventosios Dvasios bendrystė nebus kelių asmenų ar jų grupės privilegija.

Varteliai prie bažnyčios, Nashville, Ten.

Nuotrauka Algimanto Kežio

Ne tik sūnūs, bet ir dukterys, ne tik tarnai, bet ir tarnaitės taps Šv. Dvasios nešėjais, nešėjomis. Anot Rubio, Kristaus kūne — Bažnyčioje — nėra lytinių užtvarų (24).

Kodėl Dvylika vyrų?

O vis dėlto šiais teiginiais būtų galima suabejoti. Štai Kristus nei vienos moters nepasaukė į Dvyliką apaštalų. Jo gyvenimą bei veiklą vainikuojančiam Paskutinės vakarienės Kristaus pat ne vienos moters nepakvietė. Ar tuo Viešpatys nenuvertino moters? Ar tuo jis moterų neatstėmė prie to viešojo bažnytinio gyvenimo pareigų? — klausia G. Lohfink, Naujojo Testamento aiškintojas Tuebingeno universitete. (25) Juk Kristus vykdė savo Tėvo valią. Tad ar nepasirodė bent šiuo atžvilgiu Dievas šališkas?

Moters padėtis Bažnyčioje yra gyvai diskutuojama šių dienų teologijoje. Tad tebūnie leista prie to klausimo ilgčiau sustoti.

Tie dvylika apaštalų buvo simboliniai skaičiai. Kristus pasaukė dvyliką apaštalų, taigi nei daugiau, nei mažiau, kadangi tiek buvo buvę Izraelio tautos giminių. Tos giminės vadinosi dvylikos Jokūbo sūnų vardais. Pašaukdamas 12 apaštalų, Kristus parodė, kad jis mesijaniškas Dievo karalystės pašaukia visas dvyliką giminių, taigi, visą Izraelio tautą. O sėsdamas su Dvylika prie stalo Paskutinės vakarienės metu ir duodamas jiems duoną ir vyną kaip savo kūną ir kraują, Kristus parodė, kad jis aukojasi už visą tautą, kurios reprezentantai tie Dvylika buvo. Žodžiais už „daugelį“ Kristus visų pirma turėjo mintyje Izraelio tautą. Sėsdamas su Dvylika prie stalo, jis tad sėdosi prie vieno stalo su visa Izraelio tauta.

Besikuriančiai Bažnyčiai ši Dvylikos simbolika buvo tiek svarbi, kad pirmieji krikščionys vieton Kristų išdavusio Judo tuojau išsirikto kitą vyrą apaštalu, — kad Dvylikos skaičius vėl būtų pilnas.

Kodėl tad tais Dvylika buvo vieni vyrai? Kodėl vieton Judo buvo išrinktas vėl vyras? Todėl, kad Izraelio giminių reprezentantai, ano meto kultūroje, galėjo būti tik vyrai. Štai ir „Jėzus Kristus, Dovydo sūnus, Abraomo sūnus, kilmes knyga“, Evangelijoje pagal Matą (1,1), pasakoją, kokiam vyrui koks vyras buvo gimęs: pradedant Abraomu ir baigiant Juozapu, vyrų „Marijos, iš kurios gimė Jėzus“ (1, 2-15). Tos visos čia suminėtos kartos įvardinamos vyrų vardais. Taip ir Izraelio giminių reprezentantai — ano meto Rytuose — galėjo būti tik

nama Magdalietė, iš kurios buvo išėję septyni demonai, Erodo prievaidos Chuzos žmona Joana, Zuzana ir daug kitų moterų (m. p.), kurios jam pasitarėdavo savo turtu“ (Lk 8, 1-3).

Tai nebuvo šiaip sau moterėlės, mūsų meto žmonių akimis tinkamos, anot Maceinos, bažnyčiai pašluoti. Tai buvo Kristaus mokinės. Jos lydėjo Kristų. Žodžiu „lydėti“ — graikiškai *akoloutein* — ano meto Bažnyčia aptaria mokinį. Žydų papročiu mokinys turėdavo mokytoją lydėti, jam tarnauti, jam padėti. (27) Taip Senojo Testamento Toros (Istatymo) besimoką su pagarba, iš paskos, sekėdavo savąjį Rabi. Taip darė ir anos moterys.

Apastalės moterys

Žodžiai: „su juo buvo Dvylika apaštalų ir kelios moterys“ — rodo, kad evangelistas ir tuos Dvyliką ir tas moteris žiūrė kaip į vieną mokinių grupę. Originalioje Naujojo Testamento — graikų — kalboje nėra žodžio „apaštala“. Ten yra vien žodis Dvylika (graiikiškai: *hoi dodeka*). Tie Dvylika reiškia mokinių būrį išskirtinę, ypatingą dvylikos Izraelio giminių reprezentantų grupę.

Apastalų buvo ir daugiau. Paulius laisė korintiečiams rašo, kad prisikėlęs Kristus pasirodė „dvylikai apaštalų“ (1 Kor 15, 5), ir čia pat pridėda: „o „paskui visiems apaštalam“ (1 Kor 15, 7). Taigi apaštalais buvo ne vien tie Dvylika. Ir štai, jų tarpe buvo ir moterų. Paulius rašo romėnams: „Sveikinkite Androniką ir Juniją, mano tautiečius, kalėjusius su manimi; jie didžiai gerbiama apaštalų draugė ir anksčiau už mane prisidėjo prie Kristaus“ (16, 7). Abudu buvo atsivertę žydai ir pašaukti apaštala — kaip ir pats Paulius — tik pirmia.

Apastalės Androniką ir jo žmoną Juniją laikė Bažnyčios tėvais. (28) Tik nuo Vidurinių amžių kai kurie egzgetai Juniją buvo pradėję laikyti vyrų, aiškindami, kad Junija esąs malonybinių vyro Junijono vardas. (29) Junijonas buvęs labai malonus žmogus, tai jam ir davė moters vardą. Jiems į galvą netilpo, kaip moteris galėtų būti „apaštala draugė“ — juo labiau, kad Paulius žodžiais, ji net „didžiai gerbiama apaštala draugė“ (Rom. 16, 7).

Kristus nepasitenkino tais Dvylika vyrų. Jis savo mokinių tarpan pašaukė ir daugiau vyrų ir moterų. Jis šaukė ir daugiau, nes „pūtis didžiulė, o darbininkų maž“ (Lk 10, 2). Dievo karalystės kurti buvo kviečiami kaip vyrai, taip ir moterys. Mesijaniškas Kristaus bendruomenėje neturėjo būti kokių pirmiausių vietų vyrams ir antraeilų moterims. Neturėjo būti, anot Rubio, lytinių užtvarų. Čia apaštalo Pauliaus žodžiais, „nebėra nei vyro nei moters. Visi jūs esate

viena Kristuje Jėzuje“ (Gal. 3, 28).

Šie žodžiai rodo, kad Kristuje nėra tų nelygybių, kurios atsiranda profaninėse bendruomenėse. Prieš tas nelygybes apaštalas Paulius pats nekovojo. Tam jis neturėjo priemonių. Jis nebuvo politikas. Bet bažnytinė bendruomenė jis aiškinoi kitaip: visi jūs esate viena!

Apastalų darbu knyga pasakoja, kad evangelistas Pilypas turėjo keturias dukteris, „kurios buvo pranašės“ (21, 9). Pas juos Paulius sustodavo. Jis laikė savaime suprantamu dalyku, kad moterys bažnyčiose pranašautų (1 Kor 11, 5). Žodis pranašauti reiškė vertinti dabarties įvykius, pasmerkti, įspėti, guosti, Dievo valią skelbti, bendruomenę tam tikra, Dievo norima, kryptimi nuteikti: tai, ką mes šiandien supratume žodžiu „vadovauti“ (30).

Pirmam laisė korintiečiams Paulius teigia, kad Dievo Dvasia savo dovanas „daliai“ kiekvienam atskirai, kaip jai (m.p.) patinka“ (12, 11). Kodėl ji tad neturėtų jas duoti ir moterims? Paulius rašo: „Argi mes neturime teisės vedžiotis su savimi krikščionę moterį, kaip ir kiti apaštalai ir Viešpaties broliai bei Kefas?“ (1 Kor 9, 5). Abudu, Petras (Kefas) ir jo žmona, dirbo Evangelijos skleidimo darbą (31).

Krikščionių moterų misionieriška veikla nesiribodavo vien religine šalpa bei namiškiais. Laisė Filemonui apaštalas Paulius mini dvi moteris, Evodiją ir Sintichę, ir sako, kad jos „darbavosi su manimi Evangelijos labui“ (4, 3). Tokių moterų Paulius sumini ir daugiau. Laisė romėnams jis primena „Mariją, kuri daug trūsė jūsų labui“ (16, 6), Trifoną ir Trifoną, ir Persidę, taip pat „daugelį trūsusių dėl Viešpaties“ (16, 12). Žodis „trūsti“ Pauliaus laisė kuoose reiškia sunkų misionierišką darbą. (32) Iš to matyti, kad Paulius, pasikviesdamas moteris Evangelijos skelbti, buvo patyręs Šv. Dvasios veikimą jose ir priėjo išvados, kad Jėzuje Kristuje nebėra nei vyro nei moters, kad čia abi lytys yra lygios.

Suminėdamas kitą vedusiųjų misionierių porą, Paulius moters vardą deda prieš vyrą. Tai jis daro ne iš paprasto mandagumo. Jis rašo romėnams: „Sveikinkite Priską ir Akvilą (jos vyrą, m.p.), mano bendradarbius Kristuje Jėzuje“ (16, 3). Šių dviejų nuopelnai Bažnyčiai buvo toki dideli, kad, Pauliaus žodžiais, jiems turi dėkoti ne tik pats (Paulius), „bet ir visos pagonių bendruomenės“ (Rom 16, 4). Priskos vardo suminėjimas prieš jos vyrą rodo šios moters, Pauliaus bendradarbės, nepaprastą svarbą besikuriančiai Bažnyčiai.

Buvo moterų diakonai. Paulius mini „sesę Febę, kuri yra Kenčrės bendruomenės diakonė“ (Rom 16, 1). Jis primena romėnams, kad sesė Febė „yra padė

jusi daug kam ir man pačiam“ (16, 2). Taigi jos autoritetas turėjo būti didelis. Žodžio „yra padėjusi“ (graiikiškai: *prostis*) prasmė nėra lengva įspėti. Jis yra kilęs iš žodžio *proistainai*. Šis dažnai reiškia pirmininkavimą bei nustatymą gairių. (33)

Senojo Testamento tradicija

Krikščionių iš žydų bendruomenės moterų šitokių tarnybų nebuvo gavę. Tai buvo ypatinga žydų tautos tradicija. Žydų kaimyninės tautos garbino daugelį abiejų lyčių dievų. Šių dvilypis Izraelio kaimynus buvo nuvedęs į prostituciją šventyklose — kaip vieną tų dievų garbinimo būdų. Gi Izraelis laikėsi griežto monoteizmo. Izraelitų kova prieš kaimynines dievybes sampratas buvo labai sunki. Apeiginę prostituciją skverbėsi ir į Izraelio šventyklą. Skaičių knyga pasakoja: „Anuo metu Izraelis gyveno Setime ir tauta ėmė paleistuvauti su Moabo dukterimis, kurios juos kvietė prie savo aukų“ (Sk 25, 1-2), taigi į prostituciją kaip auką dievams. Izraelitams tai buvo uždrausta: „Nebus paleistuvės iš Izraelio dukterų, nei keksininko iš Izraelio sūnų. Neatnašausi Viešpaties, tavo Dievo, namuose paleistuvystės užmokesčio“ (Pak 23, 17-18). Skvireckas aiškina, kad čia ejo kalba apie „dievės Astar-tesgarbinimą“. Makabėjų knyga, rašyta jau gana vėliai — antram simtmety prieš Kristų — skundžiasi: „Šventykla buvo pilna pagonių ištvirkimo ir lėbavimų, taip pat tų, kurie paleistuvavo su keksėmis; moterų įėjimo į šventus namus nieko nesiklausdamos“ (2 Mak 6, 4).

Izraelitai savo šventykloje bijojo ir vengė, kad kokių Dievo lytiškumo insinucijų. Javė nebuvo toks, kaip kaimynų dievai. Todėl Sinagoga laikė moteris nuo šventyklos atstus. Jas įsileisdavo tik į šventyklos priekiemį. Neįleisti moterų į šventyklą tapo tradicija žydų tautoje.

Labai galimas daiktas, kad krikščionimis tapę žydai tebegalvojo, jog ir Naujojo Testamento kunigystė pas panaši ir Senojo — kad ir čia bus atsisota nuo moterų, ir toliau jų neįleisdiant. (34) Tuos jų lūkesčius laisė Žydams nepatvirtino. Jis rašo apie vieną, Vyriausiąjį Amžinąjį kunigą, Jėzų Kristų, atėjusį vieton daugelio Senojo Testamento kunigų: „Jis yra Naujosios Sendoros tarpininkas“ (Žyd. 9, 15). Gi jo tarpininkystėje, jo kunigystėje dalyvauja visa Bažnyčia.

Kristus ir moterys

Kristaus laikysena moterų atžvilgiu ano meto žmonėms buvo neįprasta. Jo mokiniai stebisi radę jį prie Jokūbo šulinio besikalbantį su moterimi (Jn 4, 27). Įstatymu mokytojai Izraelio tautoje taip nedarydavo. Kristaus elgesys su našlėmis, su demonų apstėtomis, su nusidėjėliais, keldavo nuostabą. Tai buvo kažkas tai naujo, dar negirdėto. Tai įtaigaivo krikščionis irgi panašiai elgtis. Apaštalo darbu knyga pasakoja, kaip Sekminių išvakarėse „jie visi ištvėringai ir vieningai atsidėjo maldai kartu su moterimis (m. p.)“ (Apd 1, 14).

Bene sensacingiausia yra Šv. Rašto vieta, pasakojanti, kaip Velykų rytą trys moterys ateina prie Kristaus kapo patepti kvapalais jo kūno. Didžiausiam jų nusteimui jos randa kapo rūšį tuščią. Rūšį sėdi jaunuolis baltais drabužiais. Nuostabus yra jo žodžiai: „Eikite, pasakykite jo mokiniams ir Petriui: jis eina pirmia jūsu į Galilėją. Tenai jį pamatysite, kaip jis yra jums sakęs“ (Mk 16, 7). Tai liepimas paskelbti apaštalam ir net pačiam Petriui, pirmajam popiežiui, kad Kristus yra prisikėlęs — ir kur jo reikia ieškoti. Liepimas moterims!

Kaip evangelistas Morkus pasakoja, „Jėzus pirmiausiai pasirodė Marijai Magdalietei, iš kurios buvo išvaręs septynis demonus. Ji nuėjusi pranešė jo bičiuliams, kurie gedėjo ir verkė. Tie, išgirdę, kad jis gyvas ir kad ji pati jį mačiusi, netikėjo (m.p.)“ (Mk 16, 9-11). Evangelistas Lukas netikėjimu kaltina ne moteris, bet apaštalus vyrus. „Moteris sugrįžo nuo kapo ir viską pranešė Vienuolikai ir visiems kitiems. Tai buvo Marija Magdalietė, Joana, Jokūbo

(Nukelta į 4 psl.)

Trijų šventųjų mergelių Embede, Warbede ir Wilbede iš Bergkloster antkapis katedroje Worms am Rhein, Vokietijoje.

Lietuvos knygų sakalas Antanas Kniūkšta

(Atkelta iš 1 psl.)

nelaimingos meilės verpetų, kada jau nieko nelieka, kaip tik striubauti, lioviaus skaites ir daugiau negrįžau. Taip liko knyga nebaigta ir ašaros neišlietos.

Kaip visiems leidėjams, taip ir Antanui Kniūkštai rūpėjo pelninga vadovėlių sritis. „Sakalas“ išleido kelias lietuvių kalbos gramatikas ir sintaksės, akcentologijos vadovėlių, knygų pradžios mokyklai, skaitymus, plačią Zigmo Kuzmickio lietuvių literatūros istoriją, kirčiuotą chrestomatiją, *Visuotinę literatūrą*, J. Ambrazevičiaus *Literatūros teoriją*. Paskelbė keletą istorijos knygų, tarp kurių buvo P. Šlezo redaguotas *Vytautas Didysis*, Simo Sužiedelio *Vytautas Didysis ir jo žygiai*, V. Daugirdaitės-Sruogienės *Lietuvos istorija*.

Dėl svetimų kalbų vadovėlių „Sakalas“ nesivaržė, šią teritoriją palikdamas Ptašekui, Pribaciui, Spaudos Fondui ir truputį Šv. Kazimiero draugijai bei „Dirvai“. Graikų kalbos gramatiką ir skaitymui Ksenofonto *Anabasis* išleido marjonai. „Sakalas“ paskelbė vokiečių, anglų ir rusų — lietuvių kalbų žodynus.

Netrūko ir tokių ūkiškos paskirties veikalų: kaip pasikinkyti vėją energijai, kaip taisyti automobilį, arba — *Lietuviškos ir kitokios gijos*. Apie gėrimus ir valgius stambiausia „Sakalo“ knyga buvo *Didžioji virėja*, beveik 800 puslapių „šeimininkių ir virėjų enciklopedija“.

Ir taip „Sakalas“ išsišakojo ir dirbo visu platumu ir smarkumu. Štai *Kisino Kataloge* Spaudos Fondas skelbiasi nuo 1938 m. sausio 1 d. ligi birželio 15 išleidęs 24 knygas, o „Sakalas“ — apie 40. Šiame sąrašė tarp Antano Kniūkštos autorių matome B. Sruogą, S. Nėrį, I. Simonaitę, P. Vaičiūną, A. Maceiną (*Socialinis teisingumas*), J. Paleckį, A. Kučinską, P. Maldeikį ir kitus. Čia tikty pažymėti, kad Spaudos Fondas tada buvo įsikinkęs į didįjį užmojį — *Lietuviškąją enciklopediją*, kuri tais metais buvo pasiekusi septintą tomą.

Antanas Kniūkšta darbe

Aišku, tiek autorių ir tiek knygų iš Antano Kniūkštos reikalavo didelio organizacinio, administracinio ir piniginio apskurimo. Prie knygų dar pridėkim jo leistus žurnalus *Kalbą*, *Gimtąją kalbą* ir *Dienovidį*.

Kaip visa tai jis aprėpė, galėjo žinoti vien jo artimiausi bendradarbiai. Vienas iš jų galėtų būti Bernardas Brazdžionis, savo laikui „Sakalo“ tarnautojas, rankraščių taisytojas, kalbų rašytojas, kai ju Kniūkštai prireikdavo, ir *Dienovidžio* redaktorius po manęs, kai aš išvažiavau. Man patiam niekad neteko jo

matyti skubančio ar susirūpinusio. O to jo ramaus ir kantraus triūso vaisiai buvo ne tik knyga, bet ir kūrybinė atmosfera ir iniciatyva, kuri traukė rašto žmones. Jie jautėsi esą reikalingi, pagerbti, suprasti ir bėdoje atjauti. Druage tai buvo nauja energija ir nauji planai skleisti knygas po Lietuvą. Šis jo veržlumas neliko nepastebėtas kitų leidėjų. Tarp jų buvo Šv. Kazimiero draugija, kuri subruzdavo ieškoti naujesnių autorių ir knygos platinimo metodu.

Kartais rašytojai pas Antaną Kniūkštą traukė žašele. Atsimenu vieną gražią pavyzdį, kai mudu su Cvirka žingsniavom į „Sakalo“ patalpas jau viename Kestučio gatvės kieme. Mudu buvom ne pirmutiniai: iš leidyklos išnirusius kieme sutikome K. Borutą ir T. Tilvytį. O pačioje leidykloje greičiausia knibždėjo dar kas nors iš rašto vyrų ar moterų.

Antanas Kniūkšta Vorkutoje 14 metų

„Sakalą“, tą pranašiausią anais laikais Lietuvoje leidyklą, likvidavo pirmoji sovietų okupacija. Užėjus vokiečiams, Antanui Kniūkštai pavyko išleisti dar kelias dešimt knygų. Antroji rusų okupacija jį galutinai pribloškė. Toki jo autoriai kaip P. Cvirka, A. Venclova ir J. Paleckis susėdo į valdžios sostus, o Antanas Kniūkšta, Lietuvos knygų sakalas, tuojau po karo buvo nutrenktas į Vorkutą, iš kur į Kauną grąžintas po 14 metų.

Teko mayti porą jo laišku iš Vorkutos Jonui Aisčiui. Rašo „iš tolimosios šiaurės, kurioje gyvenu jau trylikti metai ir kurioje žiemą būna tik naktis, o vasarą tik diena. Greit jau saulutė pas mus švies ištisą parą ir pradės ji nusileisti tik rugpjūčio mėn. Kaip aš gyvenu, nerašysiu“ (1958.V.18). Pageidauo gauti ką nors iš šių dalykų: rankinį laikrodį, elektrinę mašinėlę plaukams kirpti, automatinį plunksnakotį, odines pirštines, nepriekingą membraną („esu netekęs apie 30 nuoš. klausos“), prietaisą barzdai skusti. Antrame laiške iš Vorkutos rašo: „Visų mano norų prašau ir nepaisyti“ (1958.VII.21).

Ir vėl Kaune

Tais pat metais atėjo laiškas iš Kauno. Per daug nesi-skundžia: „...bėdos nėra. Savijauta gera“, pareiškia jis trumpai drūtai (1958.XII.11). Prabėgus trylikai metų, apie save taip užsimena: „Gyvenu, galima sakyti, gerai. Tik savo sveikata jau nebegaliu pasigirti. Dažnai širdis sustreikuoja. Dirbu dar šiek tiek Literatūros muziejuje ir pensijos dar gaunu 45 rb.“ Iš to pat laiško patiriame apie kitus jo negalavimus: „...labai prašyčiau atsiųsti porą šiltų apatinių skalbinių, nes jau kaulai braskai ir žiemą labai šalčio bijo... Prašau dar vaistinėse nupirkti porą guminių kojinių, be pėdų. Turiu stiprų kojų venų išsiplėtimą, kartais būna ir uždegimai. Todėl medikai pataria būtinai gumines kojines (ant stabių) dėvėti“. Ir rankos nebuvau jau tvirtos: „Ranka nebeklauso, rašau, kaip su gaidžio koja. Seniau turėjau kelioninę rašomąją mašinėlę, galima buvo ją ir į portfelį įsidėti, bet man išvažiavus, kažkas ją nujojo, ir dabar tokios niekur nebegaliu rasti“. Šis laiškas be datos, bet iš teksto matyti, kad buvo rašytas 1971 metais apie spalio mėnesio vidurį. Jo leidyklos autoriai jam iš Amerikos atsiuntė rašomąją mašinėlę su lietuvišku raidynu, ir ši dovana jam labai pravertė.

Iš to pat laiško matyti, kad muziejuje jam itin rūpėjo su-telkti kuo platesnį lietuvių rašytojų nuotraukų rinkinį. Dar vienas užsiminimas turėjo būti jam tikrai mielas: „Renku visų Sakalo autorių nuotraukas, kurių visą kolekciją vėliau ketinu atiduoti į Literatūros muziejaus fondus“.

Muziejuje norėjo palikti ir gerą žodį apie save, kai jis pasirodėdavo svetur spaudoje ir kai Kniūkšta apie tai nugalėdavo: „Girdėjau, jūs čekagiškis Draugas išspausdino straipsnį apie Sakalą, paminėjęs ir mane. Jei galėsite, labai prašau atsiųsti man laišku to straipsnio išskarpą. Noriu ją palikti Literatūros muziejuje“ (1972.IX.6). Muzieju buvo tuose pat Maironio namuose, kur vėl prisiglaudė Kauną pasiekęs Antanas Kniūkšta.

Iš darbo muziejuje jis atsisakė 1971 metų rugpjūčio mėnesį, bet buvo paprašytas pasilikti vieną kitą mėnesį, kol „ras į mano vietą kitą bendradarbį“. Šiaip ar taip, į naują pastogę Centriniam bulvare išsikėlė tų pat metų rudenį.

Kaip matyti iš laišku, šiek tiek paramos jis gaudavo iš savo autorių ir draugų svetur: „Šią žiemą jaučiuosi, kaip pas Dievą už pečiaus. Tai visa iš jūsų malonės. Dėkoju už gerą širdį ir dovanas“ (1973.XII.16).

Pasidžiaugdavo, gavęs nuotrauką iš „Sakalo“ rašytojų. „Malonu pasižiūrėti į Tamsos nuotrauką. Ir po 30-ties metų Tamsta beveik nepasi-

keitęs — jaunai atrodo, gal tik kudlos sumažėjusios“, ignybdamas jis man atrasė 1972.IX.6.

Antano Kniūkštos eilėraštis

Iš laišku ištraukų atrodytu, kad šis mėlynakis žemaitis net ir po Vorkutos neprarado dvasios tvirtybės, sielos skaidrumo ir šmaikštesnio žodžio. Artėdamas į devyniasdešimtuosius metus, jis dar buvo tiesus ir atlašus. Bet į amžiaus galą sukrito: „Paskutinį kartą teko matyti tą šviesios dvasios žmogų prieš mirtį“. Jisai gulėjo suparaližuotas ir apakęs, jo sąmonė jau buvo beveik užgesusi.

Jo širdies gėlmėse glūdėjo iš ankščiau jausmas didelės patirtos neteisybės ir skriaudos. Žinoma, tu ten per laiškus, spaudą ar kitaip viešai neišpasakosi, ką per tuos keturiolika metų išgyvenai ir ką galvojai Vorkutoje.

O vis dėlto savo skundo žodį jis tarė. Nežinia, ar ankščiau kada nors jis mėgino eliuoti ar proza ką nors pabrėžti. Taip pamėgęs knygą, gal ir pats savo jaunose dienose buvo bandęs plunksną.

Tai tik spėjiojimas. O faktas yra tasai, kad gražintas iš Vorkutos, jis vėliau išėjo savo jausmus ir savo teisybę eilėraščių, kuris nesenai pateko į Vakarus. Iš tikrųjų tame Antano Kniūkštos rašte nėra nei poezijos nei kitokio meno — tai tik skaudūs faktai, su tam tikru ironijos, kartėlio ir humoro priedu, lyg trumpa autobiografija.

Štai jo eilėraštis: UŽ VISUS KITUS GERIAU

Apšlubau, apkurtau
Ir viena akim nebeatuau.
Todėl ir laišku niekam
nebrašau.

Ką padarysi,
Juk jau devintą dešimtį varau,
Keturiolika metų Vorkutoje
buvau,
Keturiasdešimt kilogramų
netekau
Ir liūdnas dainas dainavau.

Mane džiaugsmas ima,
Kad po 70-ties metų darbo stažo
Keturiasdešimt penkis rublius
pensijos gavau.
Jei kas mane paklausia,

Kaip aš dabar gyvenu?
Visiems atsakau:
Už visus kitus geriau.

Nuomonės ir pastabos

Dėl spaudos praktikos

Zvelgiant iš kelių mėnesių perspektyvos, vis dėlto, atrodo, verta eiliniam spaudos mėgėjui atsi-
leipti į kun. A. Kezio ir prel. L. Tulabos straipsnius *Drauge* (1983 m. balandžio mėn. 2 d. ir liepos 9 d. laidoje).

Čia nebandysiu gvildinti straipsniuose diskutuojamų teologinių tiesų ir teorijų. Kreipsiu dėmesį į esminę spaudos praktiką, prelato straipsnio toną ir — mano manymu — herezijos per greitą dalinimą.

Taigi teigsiu, kad džentelmeniškai, suaugusiųjų spaudoje šiais laikais jau galima rašyti apie viską. Šį teigimą įrodysiu, pasi-
telkęs patį *Draugo* dienraštį: prieš kiek laiko dr. Adomavičiaus skyriuje tilpo net nuoga moters krūtis, sakysčiau, naujovė šio dienraščio puslapiams! Taigi prel. Tulabos pasipiktinimas kun. Kezio reportažu apie kai kurias povatikanines nuotakas bei pažūras yra be reikalo adresuotas straipsnio autoriui. Dar paminėtina, kad kun. Kezio straipsnio tonas buvo saikingas, pagarbus, be rekriminacijos. Tai nebuvo koks sėtono darbas.

Antra, mane stebina ir stulbina herezijos etiketų klįjavimas kun.

Kniūkštos žvilgsnis į „Sakalą“

Vis dėlto pro sunkių išgyvenimų atsiminimus ištrykšdavo skaidrus spindulys, kuris turėjo jį guosti senatvėje, priminė didžiulį jo darbą ir istorinį jo paties svorį lietuviškos knygos istorijoje.

Visa tai jis pats kukliais ir jautriais žodžiais išsakė laiške, nė kiek nesiptysdamas, kai žvelgė į savo išverstą vagą. Ir kaip tik šiame nuosirdžiamame kuklume glūdi jo didelio triūso tiesa ir svarba:

„Didį džiaugsmą apturėjau, kai gavau Tamstos malonų laišką ir dar su Tamstos nuotrauka. Tai buvo man tikras siurprizas. Nuosirdžiai dėkoju ir esu labai dėkingas Tamstai už šiltus žodžius. Ir pats dabar abejoju, ar užsitarnavau tiek pagyrimų. Dirbau, kaip išmaniau ir kaip išgalėjau. Nors dabar, kai pažūri atgal, visas „Sakalo“ darbas buvo expromtu — be specialaus pasirušimo, be patyrimų, be tradicijų. Savaimi jos kūrėsi, savaimi praktikuojamos ir mokėmės. Užtat gal neišvengta buvo ir klaidų mūsų darbe.“

„Džiaugiuosi dabar, kad rašytojai ir visuomenė nepasmerkė mūsų darbo, bet įvertino jį daugiau, negu mes patys tikėjome. Ačiū jums už tai, brangūs „Sakalo“ autoriai, jaučiuosi laimingas, kad galėjau jūsų šešelyje dirbti — su jumis bendradarbiauti“ (1972.IX.6).

Šiuos žodžius nurašiau, jausdamas didelę pagarbą mūsų knygų sakalui ir jo nuveiktam darbui. O jo istorinę vietą knygų leidime poetas Bernardas Brazdžionis taip apibūdina: „A. Kniūkšta ir jo Sakalas“, iškelęs knygą į nepriklausomos Lietuvos kultūrinį zenitą, nebus niekad išbrauktas iš lietuvių kultūros istorijos“ (*Lietuvių Dienos*, 1983 m. gegužės mėn.).

Į Sibirą ištremtos lietuvis Elenos Barzdaitės-Ramoškienės laidotuvis 1948 m. Irkutske. Prie jos karsto būrelis ištremtųjų lietuvių.

Vytautas Plukas

RAUDA

ratai seni
ir arklys
baltas
nukamuotas
nulinkusia galva
brolis
vadelės vienoj
ranka kita
ant karsto
šalta
lavonas baltas
seka sniegu
balti
klampoj
sesės
broliai
pėdomis
arklio balto
brolių
kieta žiema
pakirto
brolis
nebešalta
broliai
beržo kryželis
rankoj
brolis
karsto beržas
baltas
broliams
juodas žaibas
žiema
aižo veidus
sesėms
plikas rankas
broliams
širdis raižo
žemės grumstai
prakalba
kalba juoda
dusliai
duobėje
karstas
brolis

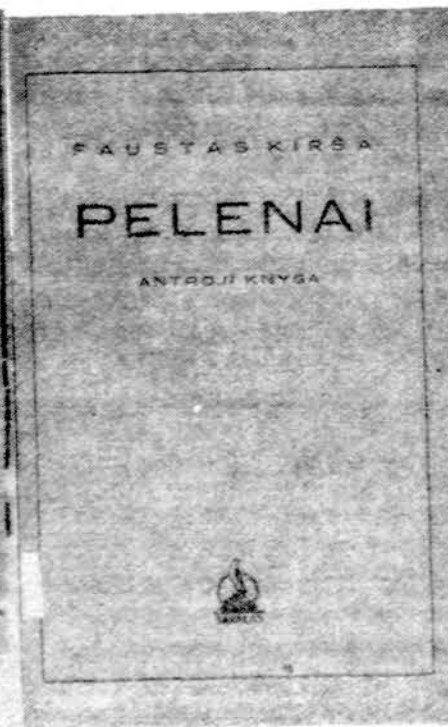
dirbo dirbo dirbo dirbo dirbo
dabar dužo darbas dingo drąsa
šalta žemė šilta toli namai arti
liūdnos akys linksmos tuščios širdys pilnos
karšto kraujo upeliai užšalę čiurolena
mirė pančiai vienam nemirė žiema žemė balta
šalta
suetimā
—
čia
vienam
šalta ir man

UŽSALUSI ŽEMĖ

kvapniame liepų ir rūtų žydėjime
suskambo sušalusi lyg nesava daina
grandinių džiaugsmo dusliame alsavime
plakėsi juoda piratų vėliava
ir žemė verkė
verkė žemė ir mano gėla
keturios dešimtys trečia žiema
žemė numirusi naujam gyvenimui
karšti fakelai ledu užšalo
mano fleita
užkimo raudonos kančios sruvenimu
šienapiūtė kita užsiedė
uždegs dalgį dainavimą

ežerais tvinsta ašaros ir baugus gandas
besočiai atsikando žemės kruvinos
akli šliužai vedžioja vanagus lyg vergus
netikrame tikėjime rytojaus prabangos
jiems rytdienos nebus
nebus jiems jokios rytdienos
atlapuose kraujo dėmių guzdikai
vergijos pergalių ir švenčių gėlės
ašaros akmeninės rieda plikos
iš širdžių apgaulės pažėistų geliai
vanagai vėl skraidys
skrajys vanagai vėlėk

alsuoti drumzlėmis nebeįmanoma
ir kraujas verda tartum pragara
nes šiandien mano sąžinė prekiaujama
bet jeigu prakeikimas nusikandins mane
tikroji mintis vėl atgims
atgims ji karštame pliene

Lituanistinis savaitgalis Toronte

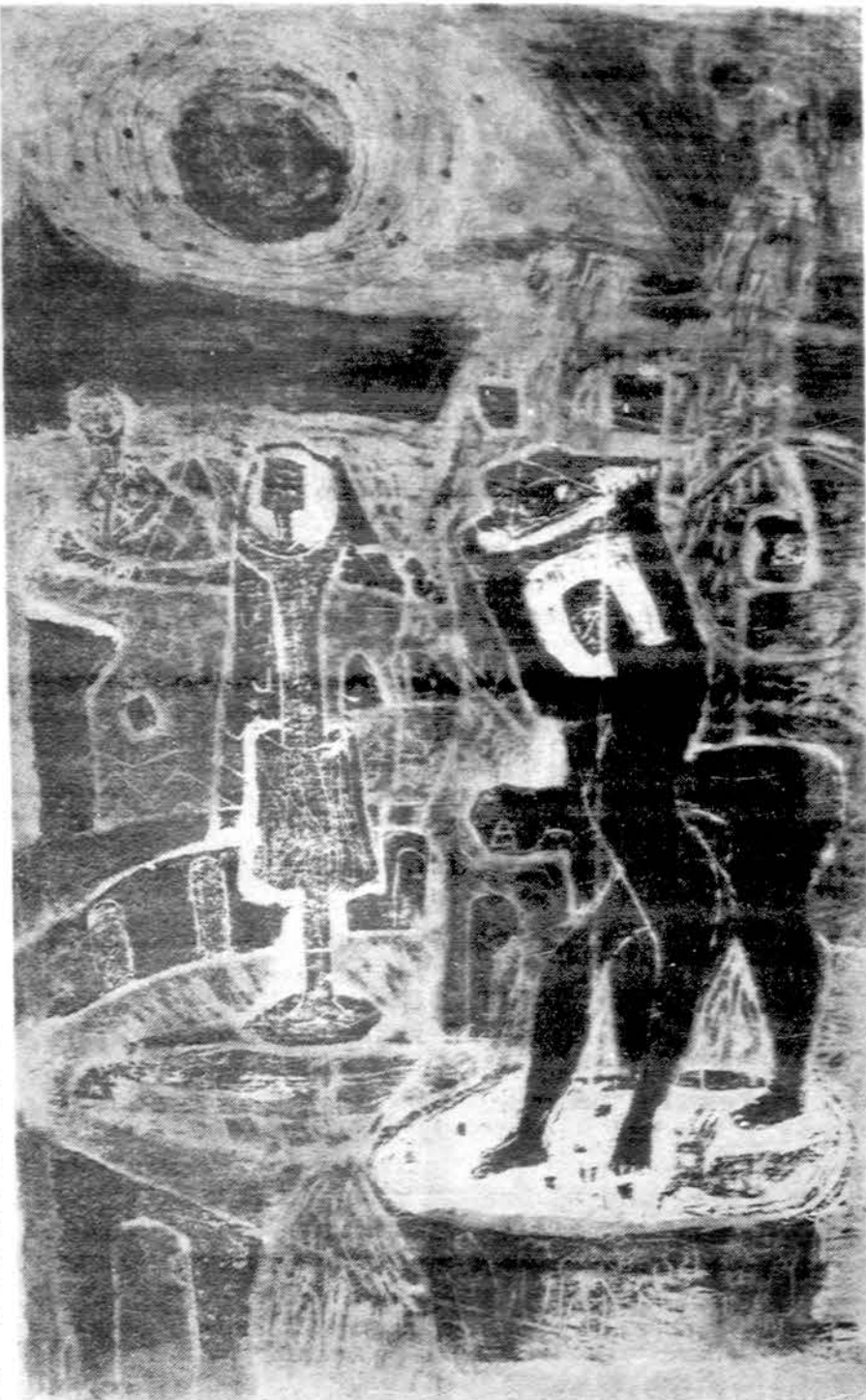
Pirmąkart Toronte ruoštas Lituanistikos Instituto suvažiavimas (8 m. rugėjo 3-4 d.d.) praėjo su dideliu pasisekimu. Suvažiavime dalyvavo ne tik gražūs skaičiai LI narių, bet taip pat i suvažiavimo renginius gausiai atsilankė Toronto lietuviškoji visuomenė. Suvažiavimas vyko Toronto Lietuvių namų Gedimino pilies menėje. Dalyviai džiaugėsi vėsinama mene, nes suvažiavimui teko karštas Darbo dienos savaitgalis.

Suvažiavimą atidarė LI pirmninkas dr. Rimvydas Šilbajoris. I Torontą atvykusius svečius sveikino suvažiavimo rengimo komisijos pirmininkė dr. Angelika Sungailienė. Pirmoji šeštadienio popietė paskaita: dr. Kęstutis Skrupskelis kalba tema „Filosofinių raštų redagavimas“. Klausytojai supažindinami su dabar JAV vykdomais filosofų Ch. Peirce, J. Dewey, G. Santayana ir Wm. James raštų galutinių laidų projektais. Pats dr. Skrupskelis jau daug metų dirbuoja prie Wm. James raštų redagavimo (iki dabar išleisti 11 tomų, o liko spaudai paruošti dar šeši tomai). Klausytojai turėjo progos susipažinti su kritinės laidos paruošimo metodika: kaip apsisprendžiama, kurį iš gausybės variantų paimti galutiniui tekstui. Buvo įdomu išgirsti ir apie tiesiog detektyvinius redagavimo darbo aspektus.

Istorikas Jonas Dainauskas savo paskaitoje žvelgė i Lietuvos istorijos klausimus Aušros puslapiuose. Paskaitą pradėdamas paminėjo, kad Lietuvių Istorijos Draugija išleido Aušros faksimilinę laidą. Knyga atspausdinta tūkstantinių tiražu, tad vėl galėsime Aušrą imti ir skaityti. Aušros istoriniai rašiniai turėjo tautai politiniam tikslui — tautinės sąmonės atgaivinimui. Poezija irgi dažnai tarnauja istoriniam temom pristatyti. Yra ir gana savita istorinių dainų kategorija — čia apdainuojami įvykiai, idealizuojama praeitis. Basanavičius ragino naudoti istoriją prikelti tautą iš miego. Paskaitininkas įdomiai peržvelgė Aušros redaktorių ir jų savitą įtaką žurnalui.

Savo paskaitoje „Kai kurie Aušros poezijos bruožai“ Aušra Liulevičienė žvelgė i Aušros poetų darbus kaip i visuomeninės dorybės poeziją. Aušros poezijos ištaka greičiau yra Apšvietos amžius, ne devynioliktojo šimtmečio romantizmas. Poetai šaukia lietuvių užimti savo vietą pasaulyje. Aušros poetai nevytė klasių kovos, o kaip tik propagavo gyvenimą santarpijoje — tai visuomeninių ryšių poetai, kurie nuolat kelia civilizuoto gyvenimo idealą.

„Juozas Vaičkaus dramų teatro Amerikoje“ — tai dr. Broniaus Vaskelio paskaitos tema. Juozas

V. Petravičius Nužengimas nuo Parnaso 22 x 37 1982

Vaičkaus atvyksta 1924 m. i Brooklyną. Po trijų mėnesių jau statoma vaidinimai „Per laurus i širdį“, „Piero Caruso“, patriotinė drama „Laisvės kovotojai“. Persikėlęs i Chicago, organizuoja pastovų lietuvių teatrą — sezonui sudarytas net keturiolikos vaidinimų planas, sekma dienomis pasamdyta Hull House sale. Su „Laisvės kovotojais“ ir komedija „Gyvi nabašnikai“ teatras gastroliuoja užmiestėjų parapijose. Paskaitininkas labai gyvai pristato ir Vaičkaus konkurentus — A. Vanagaičio ir St. Pilkos „Dzindz-drindzi“ vaudevilio trupe. Vaičkaus mintis įkurti pastovų lietuvių teatrą Amerikoje neišsipildė, tačiau darbo balansas išpildingas — per penkis metus JAV suruosta apie trys šimtai spektaklių.

Dr. Ilona Gražytė-Maziliauskienė savo paskaitoje „Saulius Kondroto romanas *Zalcio žvilgsnis*“ nagrinėja vieną iš įdomiausių jaunųjų lietuvių rašytojų (kuris gal taps lietuviškas James Joyce). Romanas išleistas 1981 m. ir paliko keistą įspūdį skaitytojams ir kritikams. Romano veiksmas vyksta 1863, 1910, ir 1925 m. is-

toriniam fone. Ryškus paralelinis romano sukirpimas, kuriame nagrinėjama prigimtis, aistra, gundymas, kaltė, atsakomybė. Aistros anatomijoje randami meilės, sunaikinimo, pasisavinimo momentai. Yra tiesiog žavi Kondroto arogancija: jis rašo, lyg niekad kitas lietuviškas romanas nebūtų rašytas.

Šeštadienio vakare toje pačioje Gedimino pilies menėje įvyko suvažiavimo vakarienė. Muzikinę vakaro programą atliko trys talentingi Toronto muzikai: smuikininkai Regina Bankienė, Atis Bankas, ir pianistė Elena Bankaitė. Jie meistriškai pagrojo F. Chopin Valse Nr. 7 op. 64 (fortepijonu — Elena Bankaitė) ir tris kūrinius dviems smuikams ir fortepijonui: A. Labitzky — Idylle, E. Elgar — Liebesgrüss, B. Goddard — Serenade. Skaidrių ir muzikos programa „Manoji Lietuva“, sudaryta Perkūno Krukonio, visus vakaro dalyvius nukėlė i Lietuvą — čia vaikščiojome senojo Vilniaus gatvėmis ir kaimo takeliais. Šias eilutes rašančiajam labai didelį įspūdį paliko senų fotografijų (tai ankstesnių kartų lietuvių veidai) sekcija. Iš viso buvo matyti

Pas dail. V. Petravičių

Dailininkas Viktoras Petravičius po savo vėliausių parodų, vykusių Chicagos „Galerijoje“ susilaukia vis daugiau i daugiau žymių amerikiečių savo namuose Union Pier, Michigan. Neseniai jį aplankė Jane Burns, Midwest Museum of American Art, Elkhart, Ind., direktorė, Brian D. Byrn, meno kuratorius, Harry Bouras, WFMT meno kritikas, Ceil Clementz ir Michael Beatty iš WNIT televizijos stoties, John D. Wilson, Chicagos tarptautinės meno parodos Navy Pier direktorius, Robert Zonka, *New Buffalo Times* redaktorius, ir kiti.

Dail. V. Petravičiaus paveiksais susidomėjo amerikiečių muziejus „Midway Museum of American Art“ (Elkhart, Indiana), užpildamas 35 ju grafikos darbus. Šiuos darbus žada išstatyti parodoje 1984 m. vasario mėnesį. Po to pramato parodą siuntinėti kitiems muziejams Amerikoje.

apgalvotas skaidrių ir jas lydinčios muzikos ir eilėraščių suderinimas.

Sekma dienomis anksčiau popietę suvažiavimas buvo tęsiamas dr. Rimvydo Šilbajorio paskaita „Žmogiškumo skaidrėjimas pokarinėje ok. Lietuvos poezijoje“. Skaidrėjimas tolygus nusivylimui nuo oficialių modelių užtarsų, nuo retorinio racionalizmo. Buvo ypač smagu paskaitos metu susipažinti su Marcellijaus Martinaičio Kukučiu.

„Lietuvių jaunimas keturiuose kontinentuose pagal 1983 metų PLJK studijinės apklausos duomenis“ — tai kun. dr. Kęstutis Trimako paskaitos tema. Šių metų anketa atsakė 289 jaunuoliai (suvirinkusiems torontiešiams buvo gaila, kad Kanados jaunimui čia buvo atstovaujama tik devyniomis anketomis, kurių buvo per maža statistinei analizei). Lyginant šiu metų anketo duomenis su ankstesniais, paskaitininkas pažymėjo, kad anketos sugrąžina tris mitus. Pirmas, iš anketų duomenų aišku, kad mergaitės gausiau veikia lietuviškoj veikloj i lietuviškiems klausimams labiau užsiangažavusios. Antra, lietuvišbės išlaikymas glūdi ne bendruomenės narių skaičiuje. Trečia, nuliuvėjimas nėra neišvengiamas. Po šios paskaitos buvo ypač gyvos diskusijos.

Suvažiavimas baigtas simpoziumu „Lituanistinės problemos Vakaruose“. Jame dalyvavo dr. J. Gimbutas, dr. A. Musteikis, dr. K. Skrupskelis, kun. dr. K. Trimakas, o simpoziumą pravedė dr. J. Slavėnas. Paliesta daugybė temų: sunkumai su studijine medžiaga, kliūtys akademinėje plotmėje, objektyvumas, LI veiklos organizacija (kelta mintis steigti Lituanistikos Instituto studentų sekciją).

P.Q.

V. Petravičius Du tūkstantieji metų 22 x 37 1982

Daivos Mongirdaitės koncertas

Šių metų liepos 31 vakaras tėvų pranciškonų vasarvietėje, Kennebunkport, Maine, buvo skirtas operos solistės Daivos Mongirdaitės koncertui. Jai akompanavo naujai i pranciškonus įstojęs pianistas koncertantas William Smitty.

Solistė turi gerai išlavintą aukštą sopraną, yra baigusi Bostono konservatoriją, dainavusi vietinėse operose i Chicagos Lietuvių operoje, labai gražiai laikosi scenoje, turi malonią asmenybę ir yra klausytojų mylima bei gerbiama. Jos repertuaras buvo pritaikytas vasarotojų klausytojui, apimas ir griežtą klasikinę muziką, ir lengvesnį žanrą.

Koncerto pradžioje solistė atliko „Ciascun lo dice“ iš Donizetti operos „La Figlia del Reggimento“. Solistės lengvas spalvingas balsas ir daili laikysena scenoje sukūrė jaunos mergaitės tipą, mergaitės, išaugintos karo dainų ir besielgiančios kaip kareivis. Donizetti (1797-1848) išvystė operinį stilių, reikalaujantį gerai išlavintų balsų ir gero jų valdymo, ko Daivai netrūko.

Trys Franz Schubert dainos, Die Musik, Gretchen am Spinnrade, Du bist die Ruh, rodė dainininkę pribrendusią. Jos balsas buvo valdomas ramiai, nuotaika melancholiška, ritmas išlaikytas ir charakteris tiksliai sukurta.

Marenkos arja iš operos „Parduotoji nuotaka“ leido solistei sukurti čekų kaimo mergaitės tipą i pabrėžti tautinį čekų muzikos charakterį. Bet kurios tautos folkloriniai motyvai yra mums prie širdies, ypač čekų tautos, kurios likimas yra artimas mūsų likimui.

B. Budriūno „Tykiai tykiai“ ir „Išdykęs rudenėlis“ prakalbėjo i mūsų lietuviškas širdis, sušildydamos jas tautiniu jausmu.

Po pertraukos solistė dainavo lengvesnio žanro kūrinius, kurie visuomet patraukia klausytoją. Solistė pasirinko anglų lengvosios muzikos milžinus; tai Gilbert ir Sullivan — pirmas rašė žodžius, antras muziką. Sullivan buvo išauklėtas klasikinės muzikos dvasioje, bet jo rimtieji veikalai neturėjo pasisekimo, o operėtos liko nepamiršamos. Daiva atliko Yum Yum dainą iš operėtos „Mikado“, kur 15-os metų Yum Yum įsimyli gatvės dainininką, o i tikrųjų iš namų pabėgusi išdykė. Toliau ėjo Vanagaitis, mūsų pirmosios išėjijos kompozitorius, dirigentas, sukūręs daug gražių

Dievas nėra šališkas žmonėms...

(Atkelta iš 2 psl.)

motina Marija; jos ir jų draugės papasakojo tai apaštalam. Tas pranešimas jiems pasirodė esant tuščios šnekos, ir jie moterims neįtikėjo“. (Lk 24, 9-11). Kaip vėliau paaiškėjo, buvo moterų teisybė.

Ko nors patvirtinimui žydų įstatymas reikalauja dviejų liudininkų. Abudu turėjo būti vyras. Gi Naujasis Testamentas liudijimą apie Kristų dažnai patikri net ir vienoms moterims.

Kristus, atėjęs i sinagogos viršininko Jairo namus lankyti dvylikametės jo dukrelės, sirgusios ir čia pat mirusios, pasiima su savimi kaip liudininkus Petrą, Joną, Jokūbą ir mergaitės motiną — moterį. (Lk 8, 51). Aukojant kūdikėlį Jėzų Jeruzalės šventykloje pirmaisiais ju kaip mesijo liudininkais bei išpažinėjais yra Simeonas ir Ona — vyras ir moteris (Lk 2, 25-38).

Nereikia užmiršti, kad žydų tauta gyveno patriarchalinėje kultūroje, kur tik vyras buvo laikomas pilnu Dievo tautos nariu, kadangi jis buvo apipiaustytas. Gi moteris dalyvavo Dievo su žmonėmis sudarytoje sandoroje arba per savo tėvą, arba per savo vyrą. Tuo tarpu Naujojo Testamento bendruomenėje moteris tampa naujosios Dievo tautos nariu per krikštą, teikiama jau abiejų lyčių asmenims: kaip vyrui, taip ir moteriai. Senajame Testamente tik apipiaustytas buvo pašauktas skelbti nuostabius Dievo darbus. Naujajam Testamente ap. Petras rašo jau be išimties visiems, kaip vyrams, taip ir moterims: „Jūs esate išrinktoji giminė, karališkoji kunigystė, šventoji tauta, įsigytoji laudis, pašaukta išgarsinti šlovinius darbus to, kuris pašaukė jus iš tamsybės i savo nuostabią šviesą“ (1 Pt 2, 9).

Taip ir moteris gauna krikšto malonę ne vien savo asmeniškai naudai. Krikštu ji įsijungia i visos Bažnyčios misiją. Štai kodėl ir Priska (Priscilla), Akvilo žmona — kaip pasakoja Sv. Raštas — galėjo vyrui žydui Apolonui nuodugninti (m.p.) išaiskinti Evangeliją (žūr. Apd. 18, 26). Ir štai dėl ko — Sv. Rašto žodžiais — tikintį moteris gali pašventinti netikintį vyrą: „Netikintis vyras pašventinamas žmonijos, sakos apaštala Paulius (1 Kor 7, 14).

II Vatikano susirinkimas moko: „Viena tėra išrinktoji Dievo tauta: vienas Viešpats, vienas tikėjimas, vienas krikštas. Bendra yra narių kilnybė, plaukiant i šį atgimimo Kristuje, bendra vaikų malonė, bendras pašaukimas būti tobula; vienas išgyvenimas, viena viltis, nedaloma meilė. Taigi Kristuje ir Bažnyčioje nėra jokios nelygybės dėl kilmės ar tautybės, visuomeninės padėties ar lyties, nes čia nebėra nei vyriško, nei moteriško; nes visi jūs esate vienas Kristuje Jėzuje“ (Bažnyčia, 32).

Dievas nėra šališkas žmonėms. Šališkumas sukuria patys žmonės.

ISNAOS

21 Antanas Rubėys, *Raktas i Naujajį Testamentą*. 1 dalis, Krikščionis gyvenime, 1978, p. 23.

22 Pataisytas vertimas.

23 Ratzinger, 150: „Der Anteil der Laien an der Unfehlbarkeit“.

24 Rubėys, 275.

25 Gerhard Lohfink (Norbert Lohfink brolis) *Wie hat Jesus Gemeinde gewollt? II* laida, Herder, 1983, p. 103 - 116: „Die Aufhebung der sozialen Strukturen“.

26 G. Lohfink, 107.

27 G. Lohfink, 108.

28 G. Lohfink, 114.

29 Thierry Maertens, *La promotion de la femme dans la bible*, 1967, Casterman, p. 173-4.

30 G. Lohfink, 113.

31 G. Lohfink, 113.

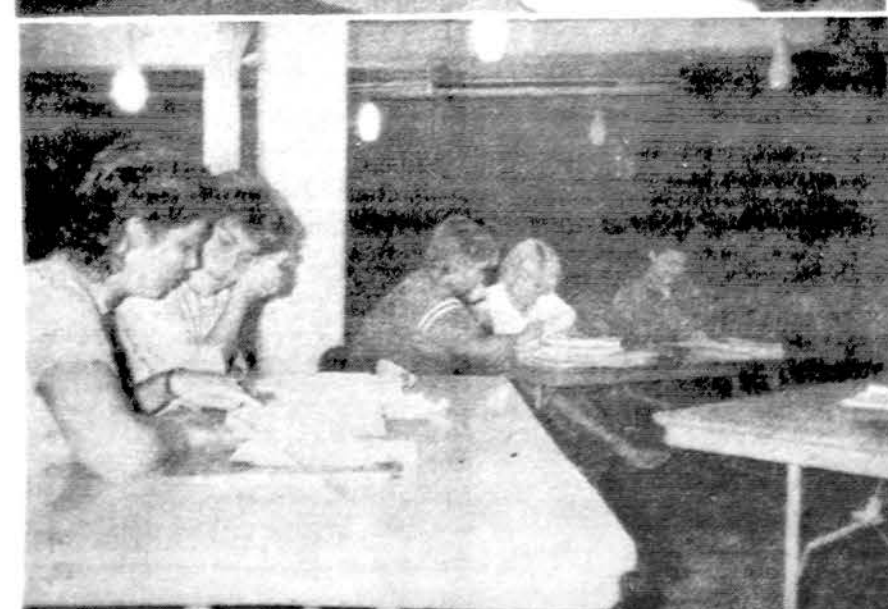
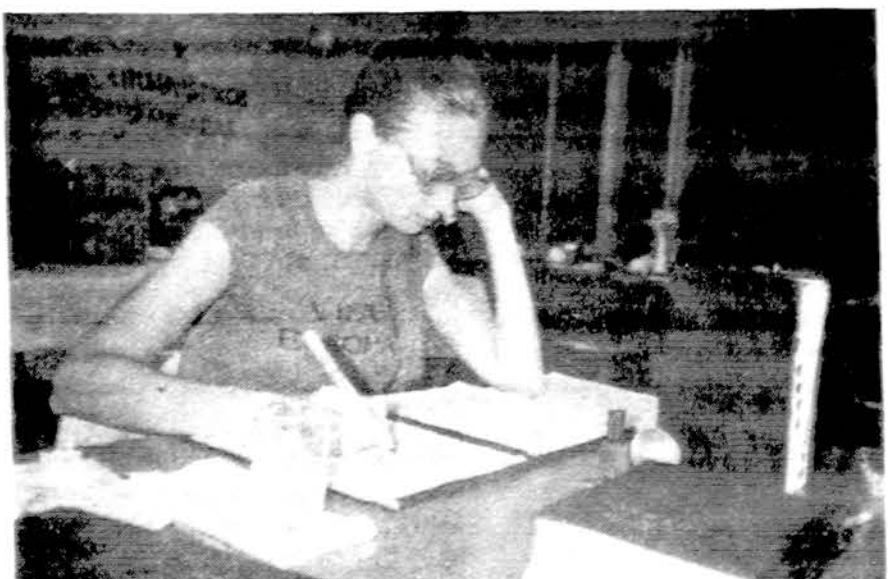
32 G. Lohfink, 115.

33 Maertens, 173.

34 Maertens, 170.

*Šis mūsų teologo kun. Augustino Rubiko (Memmingen, Vokietija) straipsnis yra papildytas ju paskaitos, skaitytos Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavime 1982 m. lapkričio mėn. 26 d. St. Petersburg Beach, Floridoje, tekstas.

Angeliką Sungailienę, 109 Riverwood Parkway, Toronto, Ontario M8Y 4E4, Canada. Tel. 1-416-239-1047.

Dešimtmė Lituanistikos seminare 8 m. rugpjūčio 7-21 Clinton, Ohio dirbuojanti studentai: viršuj kairė - Guoda Antanaitytė (Chicago), dešinė - Linas Simonaitis (Connecticut) tarimo pratybų metu, apačioj kairė - Vida Budrytė, Jūra Aviziūnė, Rita Dapkutė, Danutė Rukšytė seka teksta paskaitos metu, dešinė - Rita Dapkutė (Chicago) ruošia pamokas.

Nuotraukos Romo Sakadolskio